

(1923.–1945.) Taj opsežan i temeljni rad za paško školstvo obiluje brojnim faksimilima isprava i novina te portretnih fotografija časnih sestara benediktinki, obitelji, djece, biskupa i paških čipki na 16 tabli.

Antun Pečar u radu *Don Joso Felicinović i majka Gertruda Magaš utemeljitelji karitativne djelatnosti u Pagu* (407-410) ukratko se osvrće na osobnosti i djela kanonika, mons. Josipa Felicinovića i opaticu Gertrudu Magaš, dvije veoma zaslužne crkvene osobe za utemeljenje karitativne djelatnosti u Pagu.

Živko Kustić u *Sjećanju na majku Gertrudu Magaš* (411-413) ukratko se osvrće na jedinstvenu duhovnost majke Gertrude navodeći da je ona bila "Sva u Bogu i sva u Pagu".

Rozarija Gligora, kao opatica istog samostana, u svojem radu *Duboko sjećanje na majku Gertrudu Magaš, opaticu* (415-418) iznosi svoje duboko sjećanje na majku Gertrudu.

Ivan Prenda, nadbiskup zadarski u *Riječi o majci Gertrudi opatici* (419-421) navodi u posljednjem prilogu toga zbornika osobno svjedočanstvo o časnoj majci Gertrudi Magaš, opatici samostana sv. Margarite u Pagu, 25. rujna 2004. godine, dodajući nakraju homiliju, tj. sv. misu zahvalnicu za majku Gertrudu koju je sam služio.

Ovaj zbornik, kako je na kraju njegova predstavljanja i sam naglasio, ima posebno značenje, ne samo za crkvenu povijest grada Paga, nego i u širem smislu, za cjelokupnu hrvatsku historiografiju; zaključimo nadbiskupovim riječima: *dokle god se događa dijalog između Boga i čovjeka, a Majka Gertruda je svjedočanstvo za nj, za svijet i čovjeka ima nade.*

Ante Gulin

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 51, Zadar 2009., 275 str.

Najnoviji broj *Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* izašao je 2009. godine, a podijeljen je u dvije rubrike – *Radovi i građa* (1-263) te *Ocjene i prikazi* (265-272). Prvi dio časopisa čini osam izvornih znanstvenih, jedan stručni i jedan pregledni članak. Tekstovi se bave raznolikim temama i obuhvaćaju period od ranog srednjeg vijeka do Drugog svjetskog rata.

Prvi članak nosi naslov "*Translatio beati Chrysogoni martyris*" kao *narativno vrelo rane hrvatske prošlosti* autora Zvezdana Strike (1-53). Autor govori o izvoru koji je nastao krajem 15. stoljeća temeljeći se na nekom starijem predlošku, a opisuje legendarni prijenos relikvija sv. Krševana. Nastavljajući svoja istraživanja na povjesničare koji su se ranije bavili tim tekstom, Strika na temelju unutarnjih i vanjskih kritičkih spoznaja detaljno analizira tekst u kojemu se nalaze brojna zapažanja važna za bolje razumijevanje povijesti Zadra i njegovih odnosa sa svojim zaleđem u ranom srednjem vijeku.

Članak pod naslovom *Zadar i Četvrti križarski rat* bavi se temom inače relativno dobro zastupljenom u hrvatskoj historiografiji, a napisao ga je Ivan Božilov (55-67). Na temelju spisa Geoffroya de Villehardouina i Robera de Clarija, dvojice povjesničara Četvrtog križarskog rata, autor proučava pripremu i početak pohoda od 1201. do 1203. godine stavljajući Zadar i njegovo osvajanje od strane križara u prvi plan. Osuđujući taj čin u koji su bili upleteni križari, Venecija i papa Inocent III., Božilov zaključuje kako je Zadar time postao mjesto izgubljenih iluzija i neprincipijelnih obračuna te kako je njegovo uništenje bilo samo uvertira u križarsko osvajanje Carigrada 1204. godine.

O srednjovjekovnom Zadru govori i sljedeći članak, naslova *Isprave o Zadarskom miru 1358. godine*, čiji je autor Milko Brković (69-107). Pručava se osam isprava koje se tiču Zadarskog

mira 1358. godine sklopljenog između kralja Ludovika I. Velikog i mletačkoga dužda Giovannija Delfina, što je tema o kojoj se u hrvatskoj historiografiji novijeg doba nije odveć pisalo, kako na početku teksta naglašava autor. U prvom dijelu govori se o političkim zbivanjima i povijesnim okolnostima nastanka spomenutih isprava, a potom se daje njihova paleografsko-diplomatička analiza. Na kraju teksta nalazi se prilog sa svih osam prepisanih isprava.

Petar Runje bavi se jednom crkvenopovijesnom temom u članku pod naslovom *Ređenja u Zadru početkom 16. stoljeća* (109-119). Navodeći najprije zadarske nadbiskupe od kraja 15. stoljeća do 1530. godine, autor upozorava kako oni uglavnom nisu bili prisutni u gradu Zadru te daje pregled u kojem prikazuje na koji su se način obavljala ređenja prilikom nadbiskupove odsutnosti. Nadalje, u radu se na temelju arhivskih spisa donose brojni slučajevi ređenja u spomenutom razdoblju, pri čemu se posebna pažnja pridaje glagoljskim i ćirilskim spisima. Nakraju autor ističe kako su ređenja u Zadru početkom 16. st. bila brojna te iznosi mišljenje da su mnogi od ređenika bili glagoljaši.

O jednoj epizodi iz povijesti Barske nadbiskupije govori članak Lovorke Čoralić koji nosi naslov *Prilog životopisu barskoga nadbiskupa Matije Štukanovića (1722.–1743.)* [121-135]. Nakon uvodnog dijela, u kojem se ukazuje kako na crkvene, tako i na opće prilike na području Barske nadbiskupije na početku 18. stoljeća, središnji dio rada donosi podatke o podrijetlu, životu i djelovanju nadbiskupa Matije Štukanovića. U posljednjem dijelu rada autorica analizira Štukanovićevo oporučni spis čiji se prijepis nalazi u prilogu na samom kraju.

Glagoljska "Madríkula" sv. Jakova u Solinama (Dugi otok) od god. 1750. do 1826. stručni je članak autorice Grozdane Franov-Živković (137-159). Na primjeru bratovštine sv. Jakova, analizirajući kako su svećenici vodili evidenciju te bratovštine i kako su pravila bratovštine provođena u praksi, autorica prikazuje ekonomski, društveni, kulturni i vjerski život u Solinama. Cijela madrikula spomenute bratovštine pisana je hrvatskim jezikom, i to, osim manjeg dijela latinicom, kurzivnom glagoljicom, a iznosi se i podatak da su u toj madrikuli pronađeni podaci za još dvije skule čija evidencija nije sačuvana. U radu se nalaze prijepisi dijelova madrikule, a priložene su i dvije tablice.

Jednim od najvažnijih gospodarskih središta hrvatskog Jadrana bavi se Milivoj Blažević u članku pod naslovom *Šibensko gospodarstvo od sredine 19. stoljeća do 1921. godine* (161-201). Autor detaljno prati razvoj grada iz pretežno težačkog u moderno industrijsko-obrtničko urbano središte od druge polovice 19. st. do kraja talijanske okupacije nakon Prvog svjetskog rata 1921. godine. Iako je naglasak stavljen na gospodarstvo i industriju, posebice na vinarstvo, pomorstvo i elektrifikaciju, ne zanemaruje se ni demografska i kulturna slika, kao ni politička zbivanja spomenutog razdoblja. Rad je popraćen s nekoliko tablica i mnoštvom slika – od gradskih veduta do situacijskih planova pojedinih urbanističkih projekata.

U završnom dijelu rubrike *Radovi i građa* nalaze se tri članka koji se bave temama iz 20. st., a započinju člankom Zlatka Begonje naslova *Ivan Pernar o hrvatsko-srpskim odnosima nakon atentata u Beogradu 1928. godine* (203-218). Nakon uvodnog dijela u kojemu se daje uvid u politički okvir za atentat u Narodnoj skupštini u Beogradu, autor glavnu pažnju posvećuje intervjuu koji je Ivan Pernar dao jednom talijanskom novinaru nedugo nakon atentata. Analizirajući Pernarove zanimljive poglede i razmatranja o društvenom i političkom stanju u Kraljevini SHS, autor prikazuje brojne probleme koji su postojali u toj državi.

Zlatko Begonja autor je i sljedećeg rada naslovljenog *Jugoslavenski konzulat u Zadru i vizni režim za Židove iz 1939. godine* (219-239). Na primjeru aktivnosti Jugoslavenskog konzularnog

predstavništva u Zadru, Begonja donosi podatke o posebnom viznom režimu za Židove i stavlja ih u kontekst faktičnog provođenja postojećih antisemitskih državnih zakona. Ovim radom autor daje potpuniji uvid u političku orijentaciju Kraljevine Jugoslavije pred sam Drugi svjetski rat naglašavajući kako je ona bila izrazito fašističkog karaktera.

Posljednji članak u ovom broju *Radova – Vrsi pod njemačkom okupacijom u Drugom svjetskom ratu* – napisao je Marjan Diklić (233-263). U kontekstu ratnih zbivanja na području čitave sjeverne Dalmacije Diklić proučava sudjelovanje u ratu stanovništva Općine Nin od kapitulacije Italije 1943. godine, posebno se fokusirajući na selo Vrsi, čiji su se žitelji borili na obje zaraćene strane, iako u mnogo većem broju u partizanskim odredima, kako se može vidjeti iz priloženih popisa sudionika u ustašama, domobranima i partizanima te ratnih i civilnih žrtava. Rad završava raspravom o oslobođenju od fašističko-nacističke okupacije i uvođenju komunističke diktature.

Druga rubrika, *Ocjene i prikazi*, sastoji se od dva prikaza i jednog osvrta. Josip Celić autor je *Prikaza knjige o rapskom plemstvu, Osrt na knjigu o bombardiranju Zadra u Drugom svjetskom ratu* donosi Marjan Diklić, dok je *Prikaz monografije o najstarijoj pučkoj školi u BiH* napisao Tado Oršolić.

Članke ovog broja *Radova zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* karakterizira velika raznolikost u pravilu nedovoljno istraženih tema i problema koji obuhvaćaju različita povijesna razdoblja te se svakako može reći kako su oni vrijedan doprinos prije svega povijesti grada Zadra, ali i čitave Dalmacije uopće.

Filip Novosel

Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, sv. 48, Zagreb – Dubrovnik 2010., 448 str.

U izdanju Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku objavljen je 2010. godine četrdeset i osmi svezak ugledne znanstvene serijske publikacije *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*. Taj svezak obuhvaća vrlo raznolik i donosi širok spektar tema iz povijesti Dubrovnika i dubrovačkoga područja te Boke kotorske u razdoblju od srednjega vijeka do suvremenosti, a koji zahvaća i različite aspekte povijesti obrazovanja, arhitekture, teologije, diplomacije, kazališta, medicine, književnosti, svakodnevice i dr., obrađene u jedanaest izvornih znanstvenih radova. Osim znanstvenih studija, ovaj broj *Analisa* sadržava još i članak *in memoriam* posvećen nedavno preminulom dubrovačkom arheologu mr. sc. Ivici Žili te osam osvrta i prikaza.

U prvome radu toga sveska pod naslovom *Dubrovački studenti prava u kasnom srednjem vijeku* (9-45) Nella Lonza koristi se metodom prozopografije kako bi analizirala skupinu od osamnaest Dubrovčana koji su studirali pravo na talijanskim sveučilištima tijekom druge polovice 14. i u 15. stoljeću. Autoricu posebno zanimaju pitanja staleške pripadnosti studenata, mjesto njihova studiranja i koju vrstu prava odabiru za studij (rimsko, kanonsko ili oba prava). Zatim se istražuje stopa stjecanja doktorske titule te se prati njihova daljnja karijera i djelovanje. Na temelju izvršene analize autorica rekonstruira tipični profil dubrovačkoga pravника, intelektualca, a na kraju se daju i pretpostavke o pojedinačnim motivima za odlazak na studij.

Na temelju novootkrivenih arhivskih dokumenata, donesenih u prilogu rada pod naslovom *Palača vojvode Sandalja Hranića u Dubrovniku* (47-132), autori Nada Grujić i Danko Zelić